

โครงการอนุรักษ์และพัฒนา โบราณสถานวัดกุเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สำนักศิลปากรที่ ๓ พระนครศรีอยุธยา

สำนักสถาปัตยกรรม

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ประวัติ ความสำคัญ

ประวัติศาสตร์ จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ สมัยอยุธยา

สมัยพระราเมศวร (พ.ศ. ๑๙๓๐) สถาปนาวัดกุเขาทอง

สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. ๒๑๑๒) - สมัยพระนเรศวรมหาราช (๒๑๓๓-๒๑๔๘) ช่วงที่พระเจ้าหงสาวดี บุเรงนองเข้ามายกทัพเข้ากรุงศรีอยุธยา เป็นช่วงสร้างเจดีย์ทรงย่อมุมไม้สิบสองบนฐานแบบมอญขึ้น

สมัยพระเพทราชา (พ.ศ. ๒๒๓๓) หมอแกมปีเฟอร์ ชาวเยอรมัน วาดภาพลายเส้นรูปแบบเจดีย์วัดกุเขาทอง

- ◌ สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง(๒๑๗๒-๒๑๙๙) ทรงสร้างเจดีย์ทรงย่อมุมไม้สิบสอง (เจดีย์ราย) จากหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ
- ◌ สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ(พ.ศ.๒๒๘๘) ทรงบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ประธานและอารามในวัดภูเขาทอง
- ◌ หลังเสียกรุงฯครั้งที่ ๒ (พ.ศ.๒๓๑๐) ทิ้งร้างวัด
- ◌ สมัยรัตนโกสินทร์มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดเรื่อยมา เช่น ช่วงสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๕

การดำเนินงาน

- ◌ ปี พ.ศ. ๒๕๗๘ กรมศิลปากร ได้ขึ้นทะเบียน “วัดภูเขาทอง” เป็นโบราณสถานแห่งชาติ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๗๕ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๗๘ หน้า ๓๖๙๑
- ◌ ปี พ.ศ. ๒๕๙๙ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งแรกที่ใช้ระบบเสาและคานคอนกรีตช่วยในการรับน้ำหนักที่ถ่ายทอดจากผนังภายในอุโมงค์ของเจดีย์ สกัดปูนฉาบเดิมออกและฉาบปูนใหม่ทั้งองค์ ต่อเติมปล้องโฉนด ปลียอดให้ตรงพอกเสริมฐานเจดีย์ให้กว้างขึ้น ถมดินและทราย ตามช่องว่างของรอยแยกริมฐานประตักศิณจนถึงองค์เจดีย์

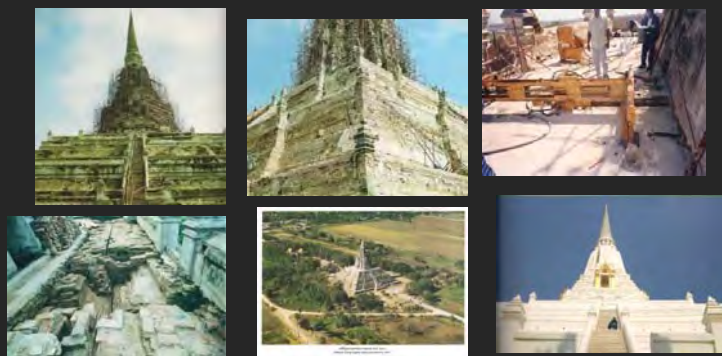
- ๑๖ ปีพ.ศ.๒๕๓๗-๒๕๓๙ มีการขุดแต่งโบราณสถานและบูรณะวัดภูเขาทอง (ในส่วนของกำแพงวัด เจดีย์บริวารด้านหน้า ๔ องค์ พื้นที่โดยรอบเจดีย์ประธาน)
- ๑๗ ปีพ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๔ กรมศิลปากร มีการศึกษาสำรวจตรวจสอบข้อมูลด้านวิศวกรรม สถาปัตยกรรม และโบราณคดี โดยมีการขุดตรวจและบูรณะ พร้อมทั้งเสริมความมั่นคงโครงสร้างแบบโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นใหม่ แทนโครงสร้างเดิมที่ทำไว้เมื่อปี ๒๕๓๙ บริเวณพื้นฐานประทักษิณเจดีย์ประธานวัดภูเขาทอง ชั้นที่ ๑ ๒ ๓ และ ๔ (การดำเนินงานได้แก่ ขุดตรวจแนวบันไดทุกด้านของเจดีย์ประธาน การขุดปูนหมักปูนดำของฐานเจดีย์ การอัดฉีดน้ำปูน เสริมความแข็งแรงให้เจดีย์ การเจาะและฝังเหล็กรูปพรรณและเทคอนกรีตที่ลานประทักษิณ ติดตั้งระบบป้องกันฟ้าผ่า ทำระบบระบายน้ำ เป็นต้น) โดยกรมศิลปากรได้งบประมาณสนับสนุนการบูรณะฯ จากบริษัท กรุงเทพประกันภัย จำกัด (มหาชน)

- ๑๘ ปีพ.ศ.๒๕๕๕ กรมศิลปากร ในโครงการฟื้นฟูโบราณสถานหลังน้ำท่วมปี ๒๕๕๔ ได้มีการดำเนินการขุดล้างฐานองค์เจดีย์และขุดสีชาวด้วยปูนหมักปูนดำ
- ๑๙ และในปีพ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๐ กรมศิลปากร ดำเนินการขุดแต่งทางโบราณคดี โบราณสถานวัดภูเขาทอง (อุโบสถ) เพื่อการวิเคราะห์ออกแบบการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานและงานอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานวัดภูเขาทอง โดยบูรณะเจดีย์ภูเขาทอง บูรณะฐานเจดีย์ชั้นที่ ๒-๓ งานลงรักปิดทองซุ้มเรือนธาตุและองค์พระ และอื่น ๆ

ด้านวิศวกรรม

ช่วงปีพ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔ กรมศิลปากร ดำเนินงานบูรณะ เสริมความมั่นคง เจดีย์ภูเขาทอง โดยตรวจสอบข้อมูลด้านวิศวกรรม สถาปัตยกรรม และ โบราณคดี โดยมีการขุดตรวจและบูรณะพร้อมทั้งเสริมความมั่นคงโครงสร้างแบบ โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นใหม่

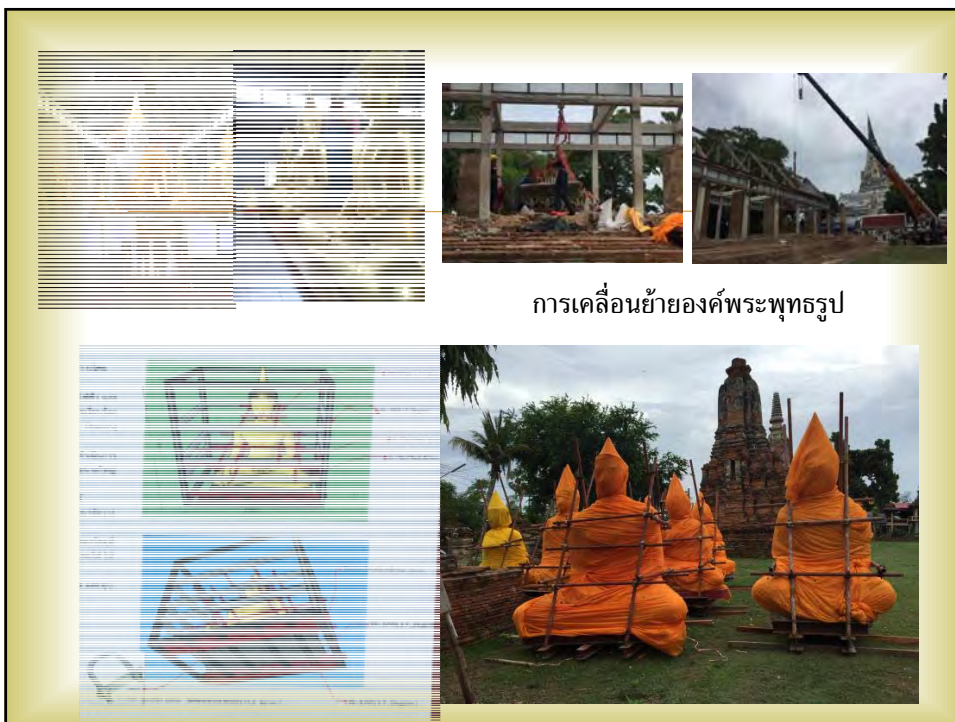
การดำเนินงานปี ๒๕๕๕

การรื้อถอนอาคารสมัยใหม่บนฐานอุโบสถ

การรื้อถอนโครงสร้างอาคารสมัยใหม่

การเคลื่อนย้ายองค์พระพุทธรูป

ด้านโบราณคดี

การขุดค้นขุดแต่งภายในอุโบสถ

การขุดค้นขุดแต่ง โดยรอบอุโบสถ

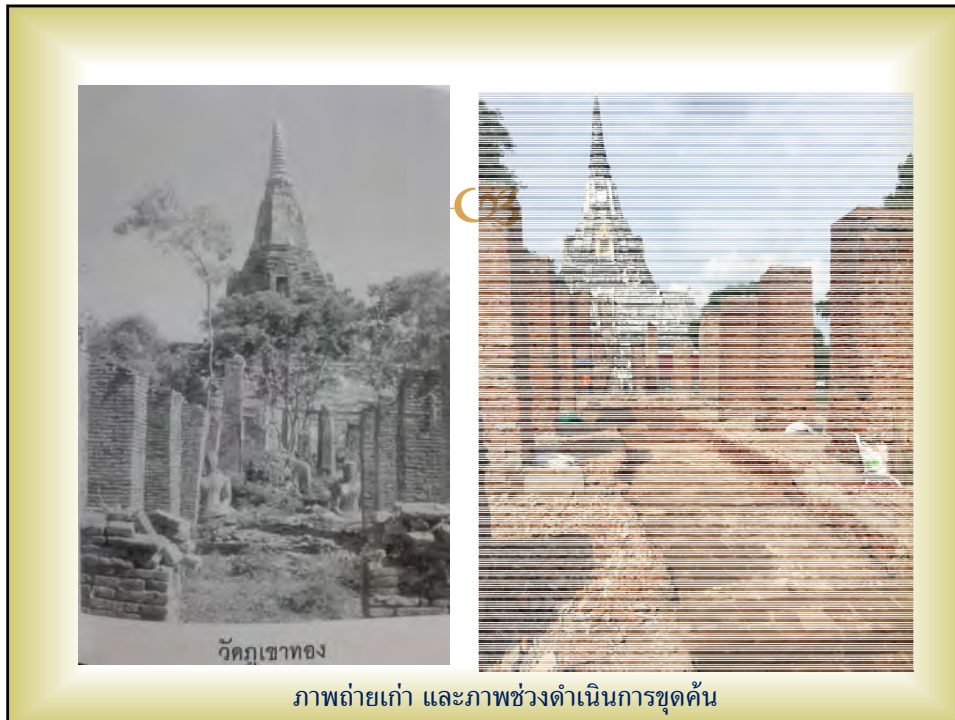
การขุดแต่งทางโบราณคดี

วัดกุเซทอง

ภาพถ่ายเก่า และภาพช่วงดำเนินการขุดค้น

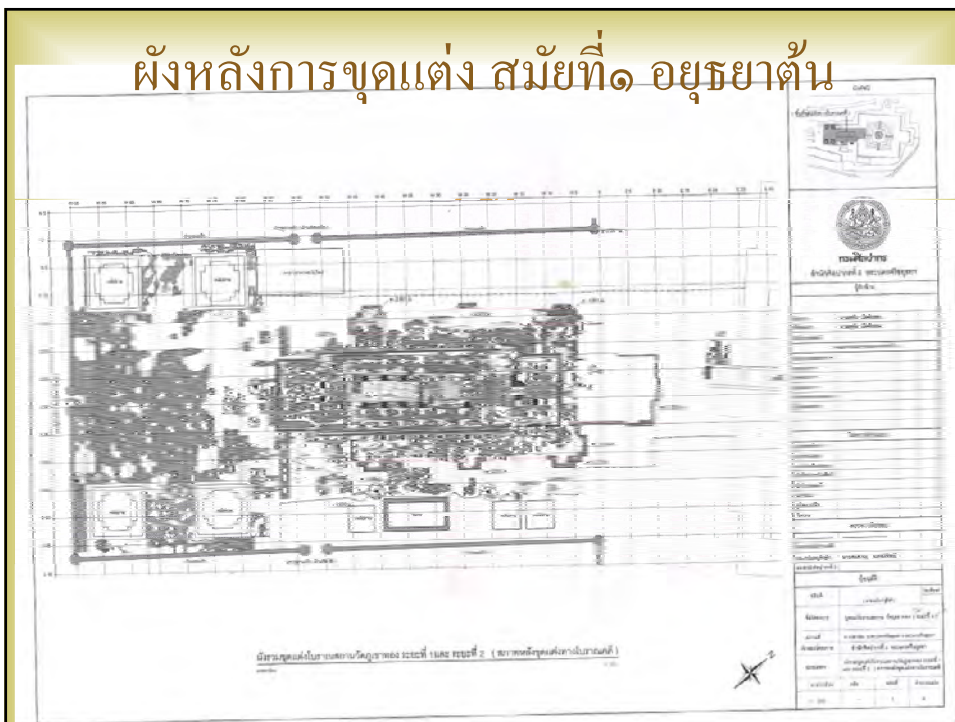
ผลการศึกษาทางโบราณคดี

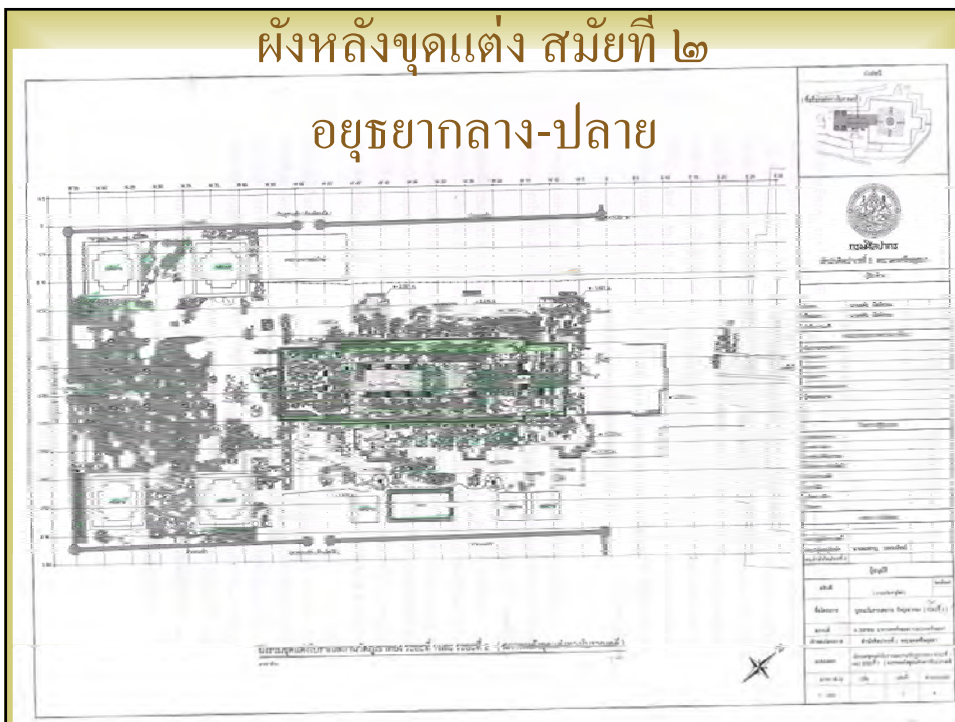

จากการวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดี สามารถแบ่งอายุสมัยการสร้าง ได้ ๒ สมัย

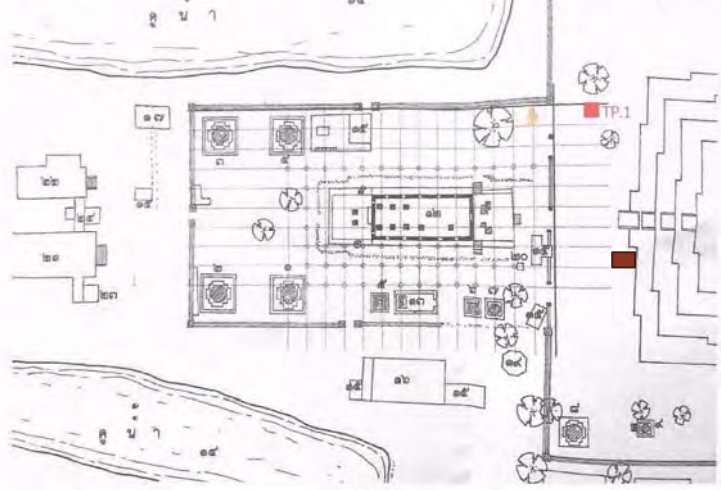
สมัยที่ ๑ สมัยอยุธยาตอนต้น จากหลักฐานที่พบร่องรอยแนวระเบียงคด แนวฐานอาคาร และแนวกำแพงแก้ว

สมัยที่ ๒ สมัยอยุธยาตอนกลางถึงตอนปลาย จากหลักฐานการก่อสร้างอุโบสถก่ออิฐถือปูน และมีหลักฐานบ่งบอกถึงการบูรณปฏิสังขรณ์ อย่างต่อเนื่อง

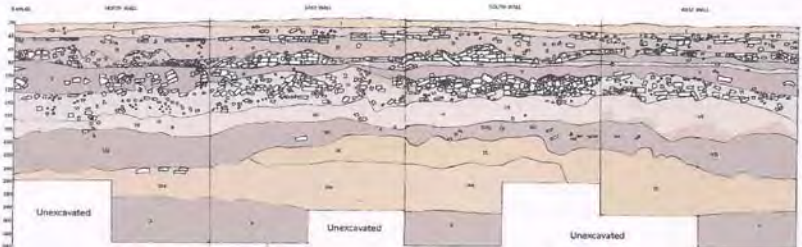

ผังตำแหน่งหลุมขุดค้นทางโบราณคดี

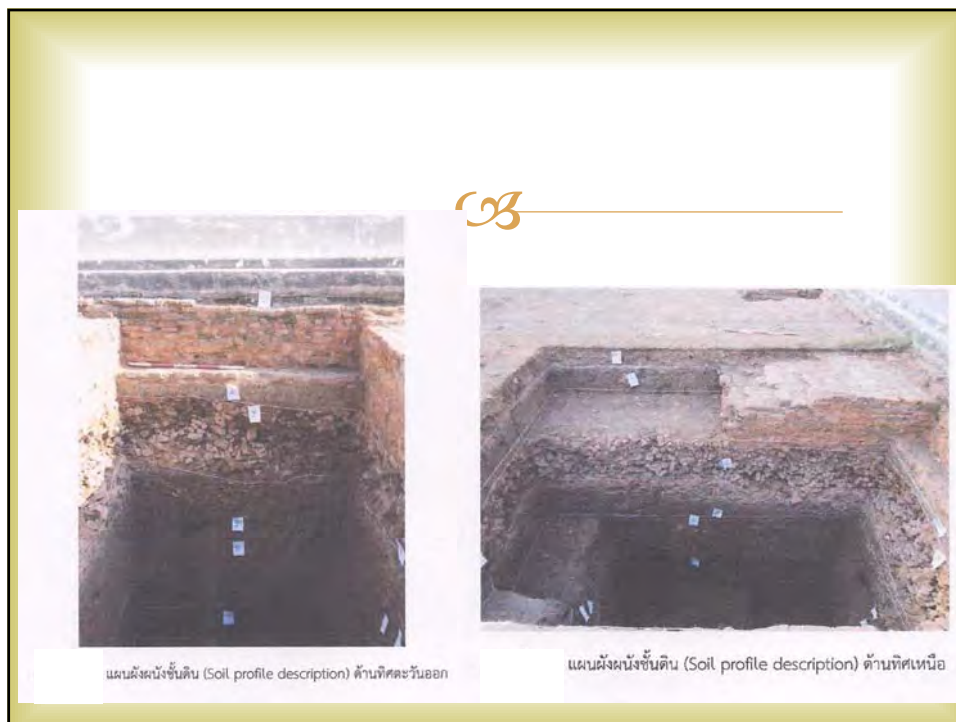
ตำแหน่งหลุมขุดค้นทางโบราณคดี

- Wat Phu Koa Thong : Excavated in 2016
Soil Profile Description of TP.1
- I 10 YR 6/6 brownish yellow
 - II 10 YR 6/2 light brownish gray
 - III 10 YR 5/2 grayish brown
 - IV 10 YR 3/2 grayish brown
 - V 10 YR 4/2 dark grayish brown (Ve 10 YR 5/1 gray)
 - VI 10 YR 3/2 grayish brown
 - VII 10 YR 5/4 yellowish brown
 - VIII 10 YR 4/2 dark grayish brown
 - IX 10 YR 6/8 brownish yellow (IXa 10 YR 6/6 brownish yellow)
 - X 10 YR 6/2 dark grayish brown

แผนผังผนังชั้นดิน (Soil Profile Description) หลุมขุดค้นหมายเลข

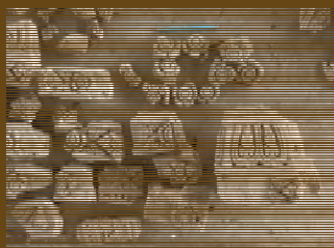

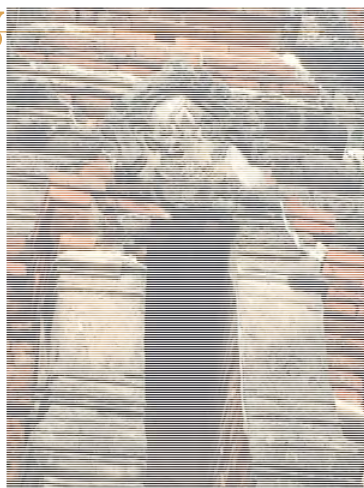
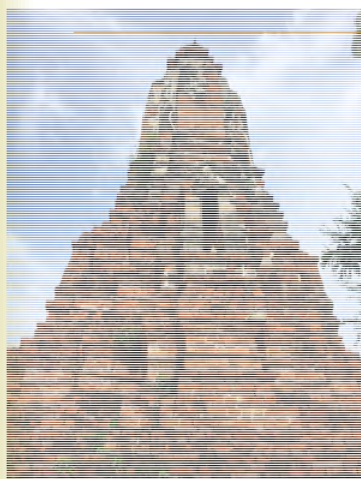
โบราณวัตถุที่พบ

- ๐๑ - ชั้นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม
- ๐๒ - กระเบื้องมุงหลังคาดินเผา กระเบื้องเชิงชาย ตะปูปลิง ปูนปั้นประดับอาคาร
- ๐๓ - เศษภาชนะดินเผาภายในประเทศและจากต่างประเทศ
- ๐๔ - ชั้นส่วนพระพุทธรูปหินทราย ดินเผา และสำริด เป็นต้น

ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ

รูปแบบองค์เจดีย์ และลวดลายประดับ

ลวดลายประดับปูนปั้น บนเสาอาคาร

ลายประดับปูนปั้น

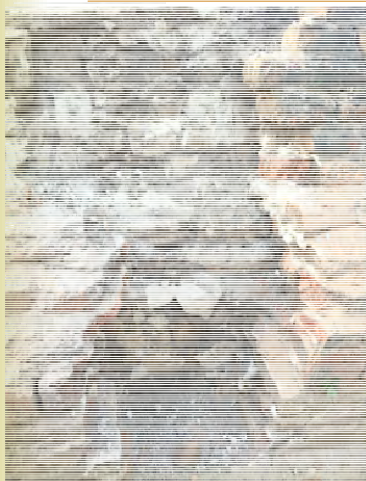

ด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน

อนุรักษ์
ลวดลาย
ประดับที่
ฐานชุกชี

การอนุรักษ์ปูนฉาบที่ฐานอาคาร

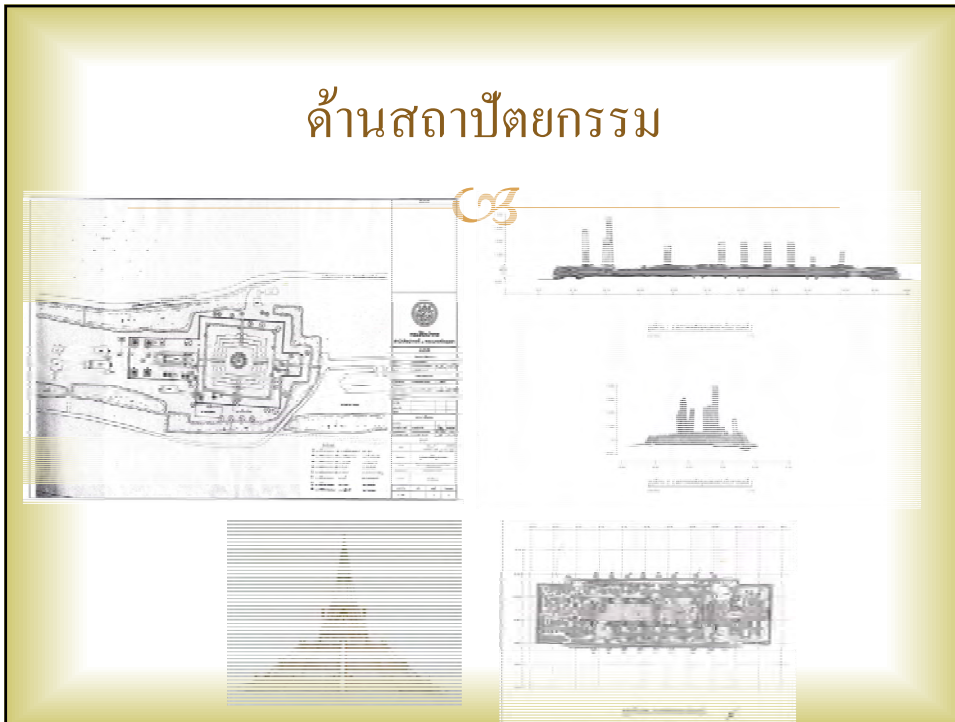

ทำนั่งร้าน ค้ำยัน
เพื่อเสริมความ
มั่นคงโครงสร้าง

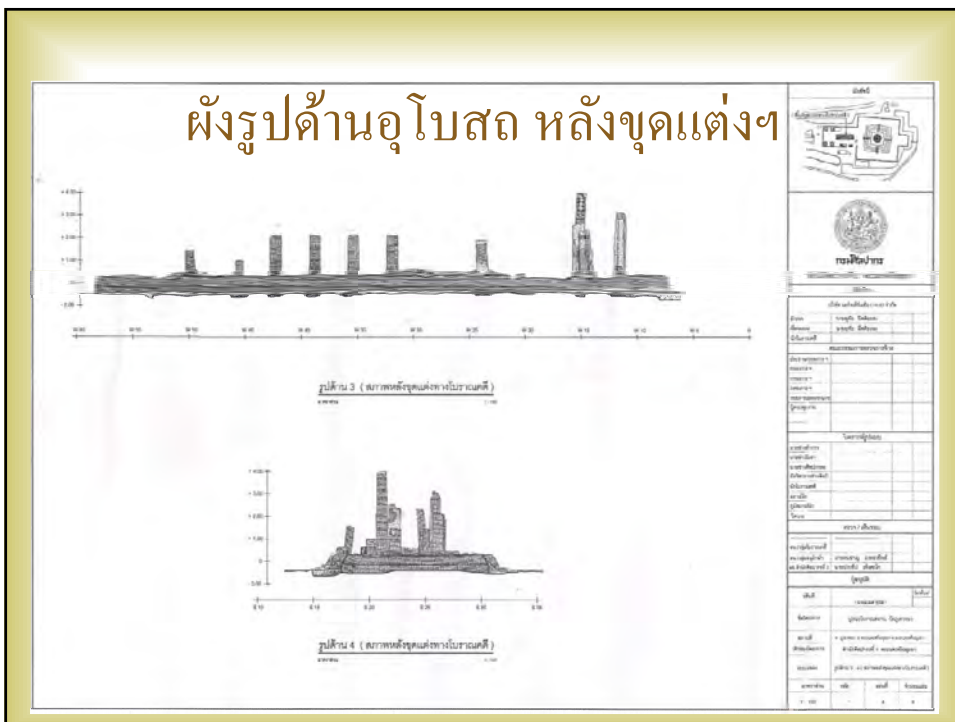
ด้านสถาปัตยกรรม

ภาพ ๓ มิติ อุโบสถวัดภูเขาทอง

หลังการขุดแต่งทางโบราณคดี

เป้าหมายการอนุรักษ์

- ☞ ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ
- ☞ ชุมชนและประชาชนรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม
- ☞ ชุมชนอยู่ร่วมกับโบราณสถานได้
- ☞ การมีส่วนร่วมกันของชุมชนในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม
- ☞ การอนุรักษ์และพัฒนา ที่ร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชน

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาในอนาคต

- ☞ ภาครัฐ และ ภาคประชาชน/ท้องถิ่น จะร่วมมือกันอย่างไร?
- ☞ มีแนวทางการอนุรักษ์อย่างไร?
- ☞ และจะพัฒนาไปต่อไปอย่างไร?
- ☞ “เพื่ออะไร?” “เพื่อใคร?” “ทำอย่างไร?”.....

